

Одна школа в Коннектикуті якось вирішила провести День мистецтва. Мені зателефонували і попросили приїхати та поговорити з учнями про письменництво як професію. Коли я приїхав, виявилось, що разом зі мною мав висупати ще дехто - доктор Брок (я так його називатиму), хірург, який нещодавно почав писати і вже продав кільком журнамам свої праці. Він збирався розповісти про ремесло письменника як про хобі. Отже, ми всілися перед аудиторією учнів, учителів та батьків, які прагнули дізнатися секрет такої захопливої справи.

Доктор Брок був одягнений у яскраву червону куртку і загальом виглядав досить богемно, як і личить митцеві. Перше питання аотгавилн йому. Як поводити себе як письменником?

Брок сказав, що це неймовірно весело. Розповів, що, повертаючись додому після чергового виступу на його АНЦі, він одразу дістає свій жовтий блокнот і починає писати. Моментами, це допомагає швидко написати напруту. Слова льються на папір нестрийним потоком, дуже легко. Я ж додав, що писати аж ніяк не легко і що це не весело. Це важка і марудна справа, а слова рідко льються з озс потоком.

Потім доктора Брока запитали, чому треба редагувати написане. «Звісно, ні, - сказав він, - нехай пишуться так, як ви написали». Нібито перпинна форма речень найчіткіше передає

Вільям ЗІНСЕР

ТЕКСТ-ПЕКС- ВМЕКС

МАГІЯ ПЕРЕКОНЛИВИХ ТЕКСТІВ

Переклад з англійської

Дмитро Кожедуб

• НЛШ ФОРМАТ • Кні'и • 2018

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Зміст

<i>Вступ</i>	7
--------------------	---

ЧАСТИНА ПЕРША · ПРИНЦИПИ

1 Взаємодія	15
2 Простота	18
3 Моглох	24
4 Стиль	29
5 Аудиторія	36
6 Слова	43
7 Використання	48

ЧАСТИНА ДРУГА · МЕТОДИ

8 Прив'язки	57
9 Зачин і кінцівка	62
[0 Складові	74

ЧАСТИНА ТРЕТЯ · ФОРМИ

11 Документальна проза як різновид літератури	99
12 Як писати про людей. інтерв'ю	104

13	Як писати про місця. <i>Путівники</i>	118
14	Як писати про себе. <i>Мемуари</i>	131
15	Наука і технології	143
16	Ділове письмо. <i>Як писати на роботі</i>	158
17	Спорт	170
18	Як писати про мистецтво. <i>Критика</i>	182
19	Гумор	194

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА · ПІДХОДИ

20	Звук вашого голосу	215
21	Задоволення, страх і впевненість	224
22	Тиранія кінцевого продукту	236
23	Рішення письменника	244
24	Як писати історію родини та мемуари	261
25	Пишіть так добре, як можете	273
	<i>Джерела</i>	281

характер автора. Я зауважив, що професійні письменники редагують написане знову й знову, а потім редагують відредаговане.

«Що ви робите в такі дні, коли вам складно щось написати?» — спитали доктора Брока. Він відповів, що просто відкладає роботу доти, доки писати стане легше. Я сказав, що письменник має скласти для себе чіткий графік і дотримуватися його. Я також додав, що письменництво — це професія, а не мистецтво, і що людина, яка ухиляється від роботи через брак натхнення, просто дурить себе. А ще живе в злиднях.

«Що як ви в поганому настрої? — спитав один учень. — Це впливатиме на вашу роботу?»

Доктор Брок відповів, що, певно, впливатиме. У такі моменти краще піти порибалити чи прогулятися. Я сказав, що, мабуть, не впливатиме. Якщо писати — це ваша щоденна робота, ви вчитеся виконувати її, хай там що.

Інший учень запитав, чи важливо для письменника обертатись у літературному середовищі. Доктор Брок сказав, що насолоджується життям літератора, і розповів кілька історій про те, як він обідав зі своїм видавцем та агентом у ресторані на Мангеттені, де збираються письменники та редактори.

«Ви вкладаєте якийсь символізм у ваші роботи?» — спитали мене.

«Ні, якщо є така змога», — відповів я. Часто я не можу вловити підтексту в книжках, виставах та фільмах. Коли ж ідеться про танці та пантоміму, я взагалі ніколи не знаю, що вони намагаються донести до глядача.

«Я обожнюю символізм!» — вигукнув доктор Брок і з насолодою описав, як влітає його в свої роботи.

У такому дусі все й продовжувалося, і всі ми відкривали для себе щось нове. Наприкінці зустрічі доктор Брок промовив, що його дуже зацікавили мої відповіді — йому ніколи й на думку не спадало, що іноді писати складно. Я сказав, що його відповіді зацікавили мене не менше — я й не здогадувався, що писати може бути легко. Можливо, мені варто зайнятися хірургією.

2 ПРОСТОТА

Хаос — це хвороба американського письменництва. Ми — суспільство, яке тоне в зайвих словах, складних мовних конструкціях, помпезних фразах і безглуздому жаргоні. Хто розбереться в плутанині повсякденного американського корпоративного письма: у службових записках, звітах, ділових листах чи повідомленнях із банку? Який клієнт страхової компанії чи медичної установи здатен розшифрувати брошуру, що описує його витрати й прибутки? Які батько чи мати зможуть скласти дитячу іграшку за інструкцією на коробці? Ми маємо загальнонаціональну схильність надуватися, як індики, щоб звучати важливо. Пілот пасажирського літака, який оголошує, що очікуються значні атмосферні опади, і не подумає сказати, що зараз піде дощ. Це надто просте речення, отже, щось із ним не так.

Однак секрет правильного письма в тому, щоб спростити кожне речення до найнеобхідніших компонентів. Кожне слово, яке не виконує жодної функції, кожне довге слово, яке можна було б замінити коротким, кожен прислівник, який має те саме значення, що й уже використане дієслово, кожна пасивна конструкція, через яку читач не розуміє, хто що робить, — це тисяча й одна домішка, які послаблюють силу речення. І використовуються ці домішки пропорційно до рівня освіти й посади автора.

У 1960-х роках ректор мого університету написав листа, щоб заспокоїти студентів після хвилі заворушень у студмістечку. «Ви

всі, можливо, знаєте, — почав він, — що наразі ми остерігаємося серйозних потенційно небезпечних виявів незгоди з тими чи іншими рішеннями». Він мав на увазі, що студенти чіпляються до керівництва з тих чи інших причин. Мене більше засмутила англійська мого ректора, ніж потенційно небезпечні вияви незгоди. Мені, наприклад, подобалися спроби президента Рузвельта перекладати на англійську такі повідомлення уряду, як наказ про світломаскування від 1942 року:

«Необхідно взяти таких заходів, які призведуть до повного затемнення всіх федеральних та нефедеральних будівель, зайнятих урядом, під час повітряної атаки на будь-який період шляхом вимкнення внутрішнього чи зовнішнього освітлення».

«Поясніть людям, — сказав Рузвельт, — що в будівлях, де вони працюють, треба чимось затуляти вікна».

«Спростуйте і спростуйте». Ці слова належать Генрі Девіду Торо. Жоден американський письменник не дотримувався цього принципу так сумлінно, як він. Відкрийте його роман «Волден» на будь-якій сторінці, і ви побачите, як людина чітко і ясно розповідає, що в неї на думці:

Я сховався в лісах, бо хотів жити неквапливо, звертати увагу лише на найнеобхідніше, перевірити, чи зможу засвоїти те, чого здатне навчити життя. Я не хотів усвідомити, що ніколи насправді й не жив, коли прийде час помирати.

Як нам усім звільнитися від мовного хаосу? Потрібно позбавити від нього нашу свідомість. Чисті думки — чисте письмо.

3 Мотлох

Боротьба зі словесним хаосом нагадує боротьбу з бур'яном — письменник завжди на один крок позаду. Нові різновиди словесного безладу з'являються регулярно і миттєво стають частиною американського стилю мовлення. Згадайте, що зробив консультант президента Ніксона Джон Дін лише за один день, даючи в прямому ефірі свідчення щодо Вотергейтського скандалу. Наступного ранку вся Америка вслід за ним уже казала «на даний момент» замість «зараз».

Подумайте про всі ці непотрібні приємники, якими оточують дієслова. Ми вже не очолюємо комітети, а головуємо в них. Ми не розв'язуємо проблеми, а боремося з ними, коли вдається знайти для цього кілька вільних хвилин. Ви можете сказати, що не варто перейматися через таку дрібницю. Насправді варто. Якість письма залежить від кількості зайвих елементів, які ми можемо прибрати з тексту. Ретельно прогляньте кожне написане словосполучення. Ви здивуєтеся, виявивши, скільки там того, що не виконує жодної функції.

Візьмемо, наприклад, прикметник «особистий» у фразах «мій особистий друг», «її особисті почуття» та «його особистий лікар». Сотні таких слів можна без проблем викоринити. Поняття «особистий» друг з'явилося, щоб ми не плутали його з «діловим» товаришем або клієнтом. Воно знецінює як мову, так і дружбу. Почуття людини — це, звісно, її «особисті» почут-

тя. На це вже вказує займенник «її». Що стосується «особистого» лікаря, це чоловік чи жінка, який приходить до гримерки, коли в актора стається напад, щоб його не обслуговував незнайомий медик, що працює в театрі. Я сподіваюся, що колись таку людину називатимуть «його лікар». Лікарі — це лікарі, друзі — це друзі. Решта — мотлох.

Мотлох — це складна фраза, якою замінюють коротке слово з ідентичним значенням. Люди та компанії перестали говорити «зараз» ще до виступу Джона Діна. Вони казали «в даний час» («в даний час усі наші оператори зайняті») або «станом на цю хвилину» чи «на цей момент». Щоб позначити поточний момент, завжди можна сказати просто «зараз» («я його зараз бачу») або «сьогодні», маючи на увазі сьогоднішня в історичному плані («сьогодні ціни дуже високі»). Або ж можна сказати «зараз піде дощ», а не «на даний момент ми очікуємо опади».

Слово «відчувати» — це один із найбільших шматків мотлоху. Навіть стоматолог питає, чи відчуваєте ви біль. Якби в кріслі сиділа його дитина, він просто спитав би: «Тобі боляче?». Лікар відразу став би самим собою. Річ у тому, що використовуючи більш помпезні фрази, він не лише здається собі поважнішим, а й згладжує неприємну правду. Така мова також притаманна стюардесам, що демонструють кисневі маски, якими треба буде скористатися, якщо в салоні літака бракуватиме повітря. «Якщо виникнуть непередбачувані обставини, хоч імовірність такого розвитку подій надзвичайно низька...» — саме так бортпроводниці починають свою розповідь. Від такої побудови фрази людям уже починає бракувати кисню, тож вони готові до будь-якої катастрофи.

Мотлох — це громіздкий евфемізм, який перетворює нетрі на депресивну соціально-економічну зону, збирачів сміття — на фахівців з утилізації відходів, а звалище — на систему сортування та зберігання. Я пригадую мультфільм Біла Молдіна про двох волоцюг, які їдуть у товарному вагоні. Один із них каже: «Раніше я був простим безхатченком, а тепер я справж-

4 Стиль

О т і маєте коротку інструкцію щодо роздутих монстрів, які ховаються в затінку і заважають письменнику скласти охайне речення нормальною мовою.

Ви, можливо, подумали: «Але ж якщо я приберу все, що ви назвали мотлохом, якщо “висушу” речення до кісток, що ж залишиться?». Це правильне запитання. Надмірна простота може призвести до того, що ви писатимете щось не набагато вишуканіше, ніж «Дік і Джейн» та «Агент на прізвисько Спот».

Спершу я відповім на це питання загалом, на прикладі теслярства, а потім детальніше зосереджуся на тому, хто такий письменник і як йому зберегти свою унікальність.

Мало людей усвідомлює, наскільки погано вони пишуть. Ніхто не каже їм, як багато всього зайвого закралося в їхній стиль і як це заважає їм висловити те, що вони хочуть. Якщо ви дасте мені статтю на вісім сторінок і я скажу скоротити її до чотирьох, ви почнете стогнати й казати, що це неможливо. Потім підете додому і таки зробите це. Результат буде набагато кращим, ніж спершу. Далі йде ще складніше завдання: скоротити до трьох сторінок.

Суть у тому, щоб спершу повністю «роздягнути» написане, а потім скласти все до купи. Ви повинні володіти основними мовними інструментами та знати, яку роботу вони виконують. Якщо використати метафору з теслярством, спершу треба на-